

REWOLUCJA AGRARNA

JUŻ CZAS!

Permakultura

Życie w zgodzie z naturą

Kształtowanie przyszłości

Sepp Holzer/Josef A. Holzer

**REWOLUCJA
AGRARNA
JUŻ CZAS!**

Sepp Holzer/Josef A. Holzer

REWOLUCJA AGRARNA JUŻ CZAS!

Permakultura

Życie w zgodzie z naturą

Kształowanie przyszłości

Tytuł oryginału: *Agrar Rebellion jetzt*
Copyright © Copyright by Leopold Stocker Verlag, Graz 2023

Layout und Repro: Werbeagentur Rypka GmbH, 8143 Dobl/Graz, www.rypka.at

Copyright © for the Polish edition by PURANA 2024

Kompleksowe opracowanie książki:
Agencja Wydawnicza Synergy Elżbieta Meissner
www.agencja-wydawnicza-synergy.pl

Zespół w składzie:
Tłumaczenie: Sergiusz Lipnicki i Urszula Szymanderska
Konsultacja: dr Iwona Mróz
Redakcja: Beata Wieseń
Korekta: Aleksandra Kantorowicz
Skład, łamanie i adaptacja okładki: Barbara Kryska
Analiza tekstu: Lingventa

ISBN: 978-83-68200-08-9

Wydawca:
Wydawnictwo PURANA
ul. Agrestowa 11, w 55-330 Lutynia
tel.: 71 35 92 701, 603 402 482
e-mail: biuro@purana.com.pl
www.purana.com.pl
Facebook: FB Wydawnictwo Purana
Instagram: IG Wydawnictwo Purana
YouTube: YT Purana Talk

Zapraszamy do naszej
księgarni internetowej:
www.purana.com.pl

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część tej książki nie może być powielana bądź przekazywana w jakiegokolwiek formie, żadnymi środkami elektronicznymi lub mechanicznymi, łącznie z fotokopiowaniem, nagrywaniem lub przez dowolny system przechowywania informacji, bez pisemnej zgody wydawcy.

SPIS TREŚCI

O KSIĄŻCE	8
------------------------	---

AUTORZY	9
----------------------	---

Sepp Holzer	9
-------------------	---

Josef A. Holzer	9
-----------------------	---

NATURA ZAWSZE WSKAŻE CI DROGĘ	10
--	----

Przedmowa Seppa Holzera	10
-------------------------------	----

DOŚĆ WYMÓWEK!	14
----------------------------	----

Przedmowa Josefa A. Holzera	14
-----------------------------------	----

KRAMETERHOF - OD ROLNICTWA

SAMOZAOPATRZENIOWEGO

DO PERMAKULTURY	16
------------------------------	----

Różnorodność samowystarczalności Josef A. Holzer	16
--	----

Dzieciństwo w gazdówce Sepp Holzer	22
--	----

Formatywne doświadczenia Sepp Holzer	24
--	----

Długi, trucizna i nawozy Sepp Holzer	28
--	----

Lasy przerębowe i plantacje Sepp Holzer	31
---	----

Limbo- i ludożerca Sepp Holzer	39
--------------------------------------	----

Dobra rada zawsze w cenie Sepp Holzer	44
---	----

Podatek specjalny? Co za szczęście! Sepp Holzer	46
Kropla w morzu Sepp Holzer	51
Dorastanie w Krameterhof Josef A. Holzer	53
Permakultura nie jest kwestią wiary Josef A. Holzer	54
Wizjonerzy ruchu oporu	55
Franklin Hiram King	59
Joseph Russell Smith	62
Raoul Heinrich Francé	64
Charles Darwin	64
Percival Alfred „P. A.” Yeomans	65
Masanobu Fukuoka	65
Rachel Carson	66
René Dubos	66
Bill Mollison	66
Zasada trzech filarów Josef A. Holzer	69
Od natury do uprawy	69
Akceptacja ograniczeń	70
Ćwiczenia z refleksji	72
Permakultura w Krameterhof Josef A. Holzer	75
WSZYSTKO ZALEŻY OD SIEDLISKA	78
O optimach, pessimach i zakresie tolerancji Josef A. Holzer	78
Początki w Jennersdorf Sepp Holzer	85
O glebie Sepp Holzer	89
O towarzyskich drzewach i współistnieniu Sepp Holzer	91
O CO NAM CHODZI?	96
Zwyrodniały system Sepp Holzer	96
Co się bardziej opłaca? Josef A. Holzer	99
Więcej myślenia na hektar Josef A. Holzer	107
Wystarczy porównać Josef A. Holzer	109

PODRÓŻE KSZTAŁCĄ	115
Wiedza płynie z doświadczenia Sepp Holzer	115
Marzenia i rzeczywistość Sepp Holzer	118
Klasztor płonie Sepp Holzer	119
Więcej betonu nie załatwi sprawy Sepp Holzer	125
Obwód smoleński Sepp Holzer	131
Republika Czuwaska Sepp Holzer	136
Syberia Sepp Holzer	139
Spalona ziemia Sepp Holzer	140
Detroit i Malibu, USA Sepp Holzer	143

JAK ROZPOZNAĆ I WYKORZYSTAĆ

LOKALNY POTENCJAŁ	149
Rozwiązania szyte na miarę Josef A. Holzer	149
Las jako model wzorcowy Josef A. Holzer	151
Pozyskiwanie wody Josef A. Holzer	163

KSZTAŁTOWANIE PRZYSZŁOŚCI	175
Działać, a nie przeciwdziałać Sepp Holzer	175
Woda w walce z kryzysem klimatycznym Sepp Holzer	179
Dopłaty i postulaty Sepp Holzer	181
Jak przestałem bać się węży Sepp Holzer	183
Psychotopy Sepp Holzer	186
Błędy człowieka, błędy systemu Josef A. Holzer	188

O KSIĄŻCE

Sepp Holzer pochodzi z rodziny gazdów. Otwarte, pozbawione uprzedzeń podejście, oparte na próbach i eksperymentach, pozwala mu cały czas odkrywać w naturze produktywne wzorce i związki. Wpisuje się w ten sposób w tradycję rolnictwa i leśnictwa, łącząc wiedzę wynikającą z doświadczenia z podejściem naukowym: „permanent agriculture”, czyli permakulturę.

Oprócz osobistych doświadczeń Seppa i Josefa Holzerów w książce tej poznamy naukowców – przodków permakultury – i podstawy tej ekologicznej metody, opartej na obserwacji i uczeniu się, wolnej od dogmatów, mitów i stereotypów. W końcowym oświadczeniu autorzy tłumaczą, w jaki sposób można się zajmować rolnictwem i leśnictwem w czasach zmian klimatycznych i klęsk żywiołowych, zachowując przy tym zrównoważone i przysłościowe podejście do natury.

*„Działaj zawsze tak,
by możliwości było
coraz więcej”.*

Heinz von Förster

AUTORZY

SEPP HOLZER

Sepp Holzer zyskał opinię *rolnika-rebelianta* jeszcze przed wydaniem swej książki pod takim właśnie tytułem. 80-letni ekspert permakultury cały czas z uporem i pasją broni natury. Jako dziecko gazdów nauczył się „czytać w księdze natury” i skutecznie z nią współpracować, zamiast działać przeciw niej. W niniejszej książce chcemy wraz z synem pokazać, że możemy przyczynić się do lepszej przyszłości – mimo wszystkich negatywnych prognozyków. Oczywiście, jeśli „nauczymy się rozumieć naturę, zamiast ją zwalczać”.

Sepp Holzer

© Marcus Auer

Josef Andreas Holzer

© Marcus Auer

JOSEF A. HOLZER

Josef Andreas Holzer jest rolnikiem i leśnikiem, a także uznanym w międzynarodowym środowisku ekspertem permakultury. W 2009 roku przejął od swojego ojca, Seppa Holzera, gospodarstwo *Krameterhof*, które zyskało międzynarodową sławę dzięki książkom i artykułom prasowym, uchodzi również za sztandarowy projekt permakulturowy. Od 2020 roku Josef A. Holzer jest też szefem biura doradztwa i planowania Holzer Permacultur Solutions GmbH.

NATURA ZAWSZE WSKAŹE CI DROGĘ

PRZEDMOWA SEPPA HOLZERA

Ludzie wciąż muszą się uczyć, jak komunikować się z naturą, jak ją postrzegać i jak rozumieć samych siebie jako jej integralną część. Czasem słyszę pytanie: „Od czego zacząć?”. Może od doniczki? W kuchni, w pokoju albo na balkonie. Zasadniczo niemal każda przestrzeń się do tego nadaje.

Już dzieciom pokazujemy, że w nasionku tkwi życie, że jest to ważne i zarazem cudowne. Przykrywają nasionko warstwą ziemi, patrzą, jak roślina kiełkuje i zadają pytanie, jakie będzie miała kiedyś owoce. Wiśnie? Kasztany? Jabłka?

Dzieci dokładnie zapamiętają odpowiedź. Bo to one same zasiały ziarno, bo to jest teraz *ich* własna roślina. Dziecko, które ma swoje drzewko, będzie je cenić, będzie o nie dbać i chronić je przed różnymi zagrożeniami. Uczy się, że istnieje związek między nim a drzewkiem i przyzwyczajają się, że jest *odpowiedzialne* za tę żywą istotę.

Te doświadczenia kształtują dzieci i trzeba je im umożliwić. Potrzebują czasu i miejsca na eksperymenty – na sukcesy i porażki, bo dzięki tym ostatnim również się dużo uczą (o ile nawet nie więcej). Dzieci muszą dobrze poznać świat, żeby mogły sobie w nim radzić i by wiedziały, jak czytać w księdze natury. Muszą nauczyć się, jak ta natura funkcjonuje i jaką rolę pełnią żyjące w niej wraz z nimi organizmy.

Dostrzegą dzięki temu, że wszystko, co żyje, ma swoją wartość. Nic nie istnieje bez przyczyny. Każde stworzenie ma swoje zadanie. Wszystko jest ze sobą powiązane i tworzy sieć: gleba, drzewo, kropla deszczu i robak. Dzieci rozumieją to od razu – w przeciwieństwie do dorosłych, którzy bezmyślnie zabraniają im tylu rzeczy!

Czy istnieją dziś miejsca, gdzie dzieci mogą kopać ziemię, sadzić rośliny, a potem zbierać plony swojej pracy? Prawie ich nie ma. Wielu rodziców uważa, że natura jest brudna, nieestetyczna i groźna. Co za bzdura! Groźne jest to, że nie przekazuje się dzieciom, jak niewiarygodnie różnorodna i cenna jest natura i nie uświadamia się im, że jesteśmy z nią związani na dobre i na złe.

Ludzie mogą się od niej tyle nauczyć. Życia nie wystarczy, żeby dostrzec i zrozumieć wszystkie związki i zależności. Im bliżej się przyglądamy, tym więcej jest do odkrycia. A nowe odkrycia można spożytkować dla siebie w różnoraki sposób – również to każde dziecko pojmuje intuicyjnie.

Ja sam już jako mały chłopiec uprawiałem pierwsze rośliny i założyłem swój własny ogród. Największą radość sprawiało mi obserwowanie, jak wszystko rośnie, rozwija się i rozmnaża. Aż puchłem z dumy, widząc swoje sukcesy!

Szczęście, które przy tym odczuwałem, дода-
wało mi sił i było bodźcem do dalszych działań
i kolejnych prób.

Cały czas słyszę, że potrafię cieszyć się „jak
dziecko”. To prawda. Codziennie odkrywam coś
nowego w moim ogrodzie; coś, co wprawia
mnie w prawdziwy zachwyty.

Do dziś odczuwam taką samą ciekawość i chęć
eksperymentowania. I wcale nie mam ochoty
– mimo że przekroczyłem już osiemdziesiątkę –
siadać na ławeczce przed domem i czekać na
śmierć. Nie! Wciąż sadzę drzewa i zakładam
nowe ogrody, żeby ci, którzy przyjdą po mnie,
mogli zbierać owoce tej pracy.

Natura nauczyła mnie, jak zbierać obfite plony.
To prawda: ona jest moją nauczycielką. Chcę się
podzielić tym, co u niej podpatrzyłem.

Książka ta powstawała w czasie, gdy informa-
cje o kolejnych katastrofach mnożyły się jak
gryby po deszczu: pandemia, wojna, kryzys
klimatyczny, głód, wymieranie gatunków.

Pojawiło się równocześnie tak wiele proble-
mów, których przyczyną jesteśmy my sami.
Przygniata nas strach. Ale on jest najgorszym
towarzyszem i doradcą. Kiedy się boję, czuję
się, jakby ktoś mnie ścigał.

Zwłaszcza teraz, kiedy musimy wytyczyć sobie
nowe cele i znaleźć nowe drogi, trzeba natych-
miast pozbyć się lęku. Sprawia on, że zaczyna-
my działać pochopnie – nie pozwala rozwiązać

problemów, za to wciąż stwarza nowe. Doś-
wiadczenie życiowe podpowiada mi, że nie
wolno się bać, jeśli chce się stworzyć lepszą
przyszłość. Ten, kto panicznie, bez głowy i pla-
nu, ucieka, jest zgubiony. Ale natura zawsze
wskaże ci właściwą drogę. Pomoże ci, bo jesteś
jej częścią.

Jaki świat chcemy zostawić tym, którzy przyjdą
po nas? Czy nie mają oni prawa do dobrego
życia, czystej wody i zdrowej żywności?

Coraz bardziej jestem przekonany, że po-
trzebujemy rewolucji agrarnej właśnie teraz!
Wymagajmy i budźmy ogólną świadomość
tego, że nie możemy sobie pozwolić na to, by
bezwzględnie eksploatować naturę i ją zwal-
czać. Ten, kto gospodaruje na roli, musi się
sprzymierzyć z naturą i być gotowym, by się od
niej uczyć.

Jestem przekonany, że można korzystać z na-
tury, nie *wykorzystując* jej. O tym właśnie jest
mowa w tej książce. Napisałem ją wraz z sy-
nem oraz z naszym przyjacielem i jednocześnie
współautorem, Andreasem Schindlerem.

Ma ona przede wszystkim dodać odwagi
i pokazać, jakie możliwości otworzą się przed
nami, gdy nauczymy się czytać w księdze na-
tury i współpracować z nią, zamiast działać
przeciw niej.

Od tego zaczniemy. Teraz.

Sepp Holzer

A lush green forest scene. In the foreground, tall, vibrant green grasses are in sharp focus, some showing signs of being cut or broken. The background is a dense thicket of trees with bright green foliage, creating a sense of depth and a sun-dappled atmosphere. The overall color palette is dominated by various shades of green, from bright lime to deep forest greens.

*Sepp Holzer: „Możemy się tyle nauczyć
od natury. Życia nie wystarczy, żeby dostrzec
i zrozumieć wszystkie związki i zależności”.*

© Marcus Auer

DOŚĆ WYMÓWEK!

PRZEDMOWA JOSEFA A. HOLZERA

Kiedy studiowałem leśnictwo, pewien stary leśnik powiedział mi coś, co utkwilo mi w duszy na zawsze: „Natura daje nam wszystko, ale nie za darmo”.

Dziś uważam, że jest to jedna z najważniejszych maksym, które powinien przyswoić sobie każdy, kto chce się zajmować rolnictwem i leśnictwem w sposób odpowiedzialny i jednocześnie skuteczny. Jeśli chcemy od natury czegoś wymagać, musimy z nią współpracować, uczyć się od niej i próbować ją zrozumieć.

Obserwować i uczyć się od natury – na tym polega permakultura i właśnie tym zajmuję się od lat w domu, we własnym gospodarstwie i w ramach mojej pracy w roli doradcy, instruktora i planisty.

Jeśli ktoś zajmuje się środowiskiem naturalnym, dostrzega szybko, że wszystko jest w nim w ciągłym ruchu. To, co widzimy, to nie końcowy wynik jakiegoś procesu, ale jego krótki odcinek na długiej osi czasu. Winą naszego

ograniczonego postrzegania jest, że to, co pozostaje w ciągłym ruchu, wydaje nam się czymś statycznym.

Jeśli chcemy zrozumieć naturę i z niej korzystać, musimy zawsze brać pod uwagę tę oś czasową. „Co było? Co jest? Co będzie? I dlaczego?”.

Na kolejnych stronach chcemy pokazać, że opłaca się uważnie spojrzeć w przeszłość. Dzięki temu można rozpoznać szanse i ryzyka, co jest bardzo istotne w kontekście podejmowania decyzji dotyczących teraźniejszości.

Właśnie teraz, gdy kryzys klimatyczny, wymieranie gatunków, susze i powodzie budzą tyle obaw, takie spojrzenie w przeszłość ma naprawdę duże znaczenie. Jakie są tego rzeczywiste przyczyny? Co jest źródłem problemów?

Na początek wyjaśnijmy sobie jedną kwestię. Niezależnie od tego, jak pilne jest ograniczenie emisji szkodliwych dla klimatu gazów, to samo ograniczenie nie wystarczy.

Klimat przyczynia się do ekstremalnych zjawisk pogodowych, ale to nie on jest przyczyną tego, że nasze krajobrazy kulturowe tak kiepsko sobie radzą ze zmianami.

Utrata bioróżnorodności, wyschnięte pola, pożary lasów, powodzie czy jałowienie gleby, podobnie jak zmiany klimatyczne – wszystko to są problemy stworzone przez nas samych. Poradzimy sobie z nimi tylko wtedy, kiedy wypowiemy wojnę przestarzałym poglądom i niszczycielskim zwyczajom.

Istnieją wypróbowane i sprawdzone w praktyce, dobrze wróżące na przyszłość alternatywne rozwiązania dla monokultur, masowej hodowli zwierząt i rabunkowej gospodarki wobec natury. W bilansie ekonomicznym wypadają one znacznie korzystniej niż te, które proponowano nam i wciąż się proponuje pod szyldem postępu.

Rozejrzyjmy się, spójrzmy na spustoszony i wyeksploatowany świat. Nie da się zrzucić z siebie odpowiedzialności za to, że zostawimy go następnemu pokoleniu w dużo gorszym stanie niż ten, w jakim odziedziczyliśmy go po naszych rodzicach.

W tej książce chcemy pokazać, że można działać inaczej – o wiele lepiej! Postawmy na rozwiązania, które oferuje nam natura i żądajmy od polityków, żeby środków z naszych podatków nie przeznaczać na leczenie objawowe, ale na przebudowę systemu, którego słabości są zbyt oczywiste, by w dalszym ciągu je ignorować.

Rewolucja agrarna zaczyna się od uznania jej konieczności – teraz i z tymi wszystkimi, którzy są gotowi zacząć naprawiać rzeczywistość. Żadnych wymówek – to tylko strata czasu.

Josef A. Holzer

REWOLUCJA AGRARNA. JUŻ CZAS!

Permakultura. Życie w zgodzie z naturą. Kształtowanie przyszłości

Kryzysu ekologicznego wywołanego przez człowieka nie da się przeoczyć. Nie można już dłużej działać tak jak dotychczas. „Istnieje jednak przyszłość bez **monokultury, masowej hodowli i rabunkowego gospodarowania zasobami przyrody**” – przekonują permakulturowi eksperci Sepp i Josef A. Holzerowie, ojciec i syn. Obaj dzielą się swymi prze-

myśleniami i bogatym doświadczeniem w zakresie „permanent agriculture” – **kształtowania krajobrazu kulturowego na wzór natury**. Do wyzwań związanych z kryzysem klimatycznym podchodzą odważnie, kreatywnie i z wiarą we własne siły oraz wiedzę: przyszłość wciąż jeszcze jest sprawą otwartą, a w partnerstwie z naturą kryją się wielkie możliwości.

Odwiedź nas na stronie
www.purana.com.pl

